PEDAGOGICAL PRACTICE – POSITION, CONTRIBUTION AND IMPORTANCE IN THE PROCESS OF PREPARING OF FUTURE TEACHERS

[PEDAGOGICKA PRAX – MIESTO, PRINOS A VYZNAM V PROCESE PRIPRAVY BUDUCICH UCITELOV]

Jan Danek

doi: 10.18355/PG.2019.8.1.3

Abstract

The article deals with the analysis of basic connections of the pedagogical practice as an inevitable part of preparing of future teachers. The evidence is oriented not only to the content side of pedagogical practice and its stages, but to general activities in the area of the organization, personal work and its preparing. In realization of pedagogical practice the students obtain an abundance of impulses not only to the motivation for study, but to persistence or non-persistence in this perspective profession which is as one from the most important professions in the cultural and educational development of every country.

Key words

teacher, students, school, practice, pupils, communication, motivation

31

Anotácia

V štúdií sú analyzované podstatné súvislosti pedagogickej praxe ako nevyhnutnej súčasti prípravy budúcich učiteľov. Dôraz je kladený nielen na obsahovú stránku pedagogickej praxe a jej etapy, ale aj na celkovú organizačnú, personálnu i realizačnú prípravu. V jej uplatňovaní získavajú študenti učiteľstva dostatok podnetov nielen pre motiváciu do štúdia, ale v oblasti zotrvania, či nezotrvania v tomto perspektívnom povolání, ktoré sa javí ako jedno z najdôležitejších pri kultúrnom a vzdelanostnom rozvoji každej krajiny.

Kľúčové slová

Učiteľ, študenti, škola, prax, žiaci, komunikácia, motivácia

Úvod

Prax robí majstra, to je dávna odborná i spoločenská múdrosť v orientácii na výkon akejkoľvek pracovnej činnosti. Praxou získava každá odborníčka, či odborník stále výraznejšie zručnosti a návyky spojené s nevyhnutnosťou inovatívnych vedomostí a preto je nevyhnutná výrazná úcta voči každému majstrovi svojho remesla, ktorý dokáže vlastnou činnosťou aktivizovať aj svoje okolie. Inak tomu nemôže byť ani v prostredí výchovy a vzdelávania, teda v školách, kde prax nielenže rozvíja pedagogické majstrovstvo učiteľky či učiteľa, ale rozvíja aj záujem detí a mladých ľudí o vzdelávanie a kultúrne správanie. Zároveň však prax aj u mladších adeptov učiteľskej činnosti

pôsobí nielen na kvalitu ich celkovej práce, ale výrazne aj ovplyvňuje vzťah k budúcemu povolaniu a všetkým aspektom jeho výkonu. Lebo práve vzťah k učiteľskému povolaniu výrazne ovplyvňuje všetky aspekty jeho výkonu – zdokonaľovanie sa v špecializáciách, pedagogicko-psychologickej kvalite, osobnostnému rastu, uvedomovaniu si sily a významu vlastnej profesie. Túto skutočnosť je potrebné zachytiť už v procese prípravy budúcich učiteľov, lebo „povaha učiteľskej práce viac zodpovedá holistický prístup, v ktorom je kvalita učiteľa chápaná ako komplexná charakteristika zahŕňajúca mnoho vzájomne previazaných aspektov a dimenzií (aj ťažko merateľných, či dokonca pozorovateľných). Reflexia praxe tu vystupuje ako integrujúci faktor medzi vedomosťami učiteľa a schopnosťou uplatniť ich v edukačnej realite, medzi rôznymi aspektmi jeho práce, medzi minulosťou, terajšou a budúcou kvalitou jeho práce“ (Kosová, Tomengová a kol., 2015, s.20). Prax zároveň slúži aj ako overovanie, či uplatňovanie, všetkých poznatkov a schopností učiteľky či učiteľa z didaktiky, teórie výchovy, sociálnej pedagogiky a radu ďalších pedagogických disciplín. Nehovoriac už o vlastnej sebareflexii vo vzťahu k povolaniu, záujmu vykonávať ho a vidieť v ňom profesionálnu alebo osobnú perspektívu. Všetky uvedené aspekty má v prvotnej motivácii realizovať práve učiteľskú prax ako organizačnú súčasť a disciplíny vyučovania umožňujúce vstúpiť do všetkých súvislostí výchovno-vzdelávacej činnosti a vidieť ju z iného pohľadu ako bol pohľad, či skúsenosť v pozícii žiaka základnej alebo strednej školy.

Pedagogická prax sa v tomto zmysle predstavuje ako „integrujúca súčasť prípravy poslucháčov učiteľského štúdia, v ktorej sa prelínajú všetky jej zložky. Cieľom pedagogickej praxe je príprava budúcich učiteľov na vyučovanie a výchovnú prácu s deťmi a mládežou v školách a školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach. Pedagogická prax sa realizuje podľa učebných plánov formou úvodnej, priebežnej a súvislej pedagogickej praxe“ (Pedagogická encyklopédia Slovenska, 2, P-Ž, 1985, s.33). Autorky a autori publikácie Profesijná praktická príprava budúcich učiteľov (Kosová, Tomengová a kol., 2015, s. 46) v tomto zmysle nadväzujú na uvedené poznanie konštatovaním, že „príprava študentov učiteľstva na vyučovanie a každodenný život školy prostredníctvom praktického tréningu, t. j. praktického vyskúšania si stratégií, metód, techník vyučovania, riadenia triedy, práce so žiakmi a rôznych ďalších aktivít súvisiacich s učiteľskou profesiou, ktorá sa realizuje v podmienkach škôl a učiteľských fakúlt. Je interakciou medzi naučenou teóriou a jej aplikovaním v školskej praxi a umožňuje študentom učiteľstva reálnu akciu a jej reflexiu.“ Pedagogická prax sa stáva, s určitými problémami, organickou súčasťou prípravy budúcich učiteľov s cieľom získania a dosiahnutia úspešnosti v identifikácii možností žiakov a tried, sledovať realizáciu vzdelávania a výchovného pôsobenia, vedieť realizovať vyučovanie a výchovu, vytvárať klímu pre vyučovanie v škole a atmosféru v triede, hodnotiť prácu žiakov a realizovať sebareflexiu v orientácii učiteľskú prácu. Pedagogickú prax je potrebné viazať aj na fakty motivácie pre výber učiteľského povolania, čo môže jej realizácia podporiť alebo eliminovať. Predovšetkým sa ale vyžaduje kvalitné zabezpečenie a organizácia praxe, ktorá má študentovi učiteľstva výrazne sprístupniť nielen vzdelávaciu, vyučovaciu činnosť ale aj výchovné pôsobenie, celkovú

organizačnú, administratívnu a ďalšiu študijnú činnosť v zmysle prehlbovania motivácie a záujmu o výkon učiteľského povolania. Prax v školách, a predovšetkým učiteľských fakultách, teda fakultách, kde sú budúci učitelia pripravovaní, dokazujú, že študenti aj počas štúdia výrazne zápasia s myšlienkou ich vzťahu nielen k učiteľskému štúdiu, ale aj k práci učiteľa, k čomu majú prispieť jednotlivé vyučovacie disciplíny ako je všeobecná pedagogika, teória výchovy, všeobecná, odborová i predmetová didaktika, dejiny pedagogiky, sociálna pedagogika, špeciálna pedagogika, pedagogická psychológia a rad ďalších, ktoré majú budúcemu adeptovi učiteľstva jednoznačne ukázať, že pre neho nie sú prvoradá len vyučovacie predmety jeho konkrétnych špecializácií, ale aj pedagogické, psychologické, filozofické a ďalšie disciplíny učebného plánu vysokoškolského štúdia v študijnom odbore a programe. Konštatovanie znamenajúce skutočnosť, že študent učiteľstva nebude len slovenčinár, dejepisár, matematikár, prírodopisár, telocvikár a pod., ale predovšetkým učiteľ v súhrnnej profesii, na čo sa často zabúda. V procese vysokoškolskej prípravy, a najmä pedagogickej praxe, je nutné študentom sprístupňovať poznanie, že ako skutoční odborníci sa musia prejavíť výraznou odbornosťou a vzdelanosťou v oblasti štúdia. Práve tieto odborné kvality, všeobecne charakterizujúce učiteľa, boli a sú podstatným motívom pre učiteľské štúdium, lebo učiteľ je v súhrne vysokokvalifikovaný vedec v špecializáciách vyučovania, v pedagogicko-psychologických zameraniach, vynikajúci rečník a dynamická osobnosť. Osobnosť v očiach širokej verejnosti, žiakov a ich rodičov. Ale nie je možné vymedziť len osobnostné prejavy konkrétneho jednotlivca v komunikácii, angažovanosti, všeobecnej spoločenskej vyrovnanosti, kooperatívnosti, celkovej hodnotovej orientácie či svetonázoru. Celkový vzťah a analýza učiteľskej práce jasne naznačujú, že povolanie učiteľa je zložitá, náročná a najmä vysoko zodpovedná voči deťom a mladým ľuďom v základných a v stredných školách. V určitých vývinových situáciách aj na vysokých školách. A štúdium učiteľstva je skutočne výrazne náročné, komplikované a odborne rozsiahle. S pedagogickou praxou je bezprostredne spojená aj autorita učiteľského povolania v spoločnosti, v ktorej je síce výrazne deklarovaná, ale reálne málo finančne, spoločensky i politicky podporovaná, čo sa prejavuje v mnohých prov na správani sa žiakoch rodičov, ale aj zriaďovateľov škôl.

Aj napriek skutočnosti nevyhnutného vzdelávania a výchovy všeobecne, ale aj prípravy konkrétnych odborníkov pre národné hospodárstvo. Súčasná spoločnosť, v zmysle jej celkovej sociálnej i hodnotovej orientácie, ale aj úrovne kultúry a perspektív nevyhnutne potrebuje kvalitných remeselníkov rozličných odborov, organizačných pracovníkov, technicko-hospodárskych odborníkov a z oblasti vysokoškolského vzdelávania kvalitných informatikov, učiteľov a strojárrov, ale aj lekárov, ktorí ale, v zmysle Hypokratovej prisahy, slúžia predovšetkým domácejmu obyvateľstvu. Skutočnosti, ktoré sú spojené s celkovým spoločenským, ale aj hospodárskym rozvojom a spoločenskou orientáciou v podmienkach učiacej sa, vedomostnej spoločnosti. V tomto smere je nevyhnutné obracať sa k skúsenostiam a podmienkam iných krajín, v ktorých je učiteľské povolanie vysoko oceňované, spoločensky vážené a medziľudsky vysoko uznávané.

Ako napríklad v Nemecku, Singapúre, Japonsku, Kórejskej republike, Švédsku, Fínsku a ďalších krajinách. Ale aj v nadväznosti na historické tradície a prístupy v minulosti našich krajín, najmä Československej republiky, keď v tridsiatych rokoch 20.storočia, období pozície krajiny ako desiatej najvyspelejšej krajiny vtedajšieho sveta, boli práve učitelia, spolu s právnikmi a lekármi najvýraznejšie uznávanými a podporovanými povolaniami. Uvedená skutočnosť je podnetom pre hodnotenie učiteľského povolania aj v súčasnosti, keď vinou rozličných omylov a chýb v riadení spoločnosti sa učiteľstvo dostalo do závozu s vplyvom na morálku, kultúru, ľudské vzťahy i hodnotovú orientáciu spoločnosti. Príčinou sú stále dôsledky netransparentnej privatizácie, neohraničenie verejnej činnosti vzdelaním, výrazná glorifikácia niektorých osôb, jednostranné vysvetľovanie spoločenských javov v minulosti a súčasnosti a pod. Potreba dynamizácie výchovy a vzdelávania v orientácii na celkovú hodnotovú orientáciu, medziľudské vzťahy, kultúrnu úroveň so základom v dodržiavaní a presadzovaní hodnôt občianskej spoločnosti, lebo stavovská spoločnosť už patrí, v zmysle dejinného vývoja, minulosti. Dodržiavanie a riadenie sa týmito hodnotami je výrazne viazané práve na výchovu a vzdelávanie pri rešpektovaní a uznávaní spoločenskej potreby učiteľskej práce a učiteľov vôbec ako vysokoškolsky vzdelaných, kvalifikovaných odborníkov pre procesy výchovy a vzdelávania (Danek, 2018), ktorí v deťoch a mladých ľuďoch nielenže objavujú ich schopnosti, talenty a možnosti, ale ich vlastnou výchovnou a vzdelávacou aktivitou a pôsobením aj rozvíjajú, prípadne negatívne prejavy eliminujú. Teda pôsobia na podstatné vlastnosti osobnosti každého jednotlivého žiaka, ktorými sú charakter, talent, temperament, záujmy či schopnosti v zmysle rozvoja, predovšetkým, kultivovanej osobnosti s cieľom menej konformných a rudimentárnych osobností (Kováč, 2010). Všetko sú to výsledky súvislostí podmienok kultúry a hospodárstva krajiny, ktoré musia klásť dôraz na človeka- občana ako podstatnú hodnotu spoločnosti a jej celkového života, tvorca a užívateľa všetkých vytvorených duchovných i materiálnych hodnôt s prínosom do ich rozširovania a odstraňovania príživníctva, zneužívania možností sociálneho zabezpečenia a hlavne nehospodárneho narábania s verejnými prostriedkami.

Všetko sú to normy, ku ktorým má dospievajúcich, v základoch i v neskorších obdobiach, viesť a usmerňovať práve výchovná a vzdelávacia práca učiteľov. Faktory celkového zamerania práce a hlavne prípravy budúcich učiteľov, na uznaní práce ktorých, a ich výsledkov, je závislá ekonomická prosperita, ale aj morálna i kultúrna úroveň spoločnosti. Preto je tomuto povolaniu potrebné venovať maximálnu spoločenskú pozornosť – v príprave i podmienkach práce, vrátane vplyvu pedagogickej praxe ako jej organickej súčasti. Najefektívnejšia príprava vysokoškolsky vzdelaných odborníkov je vtedy , ak sa výrazne široká škála všeobecných i odborných poznatkov spája s realitou praxe z dôvodov ju nielen dobre poznať, ale na základe vzdelania ju aj progresívne pretvárať. Pripravenosť, na základe ktorej odborníci, vstupujúci do praktického výkonu povolania prejavujú veľký rozhľad, dynamiku poznania, široké odborné vedomosti podporujúce samostatné myslenie a rozhodovanie s dôrazným poznaním praxe a výraznými praktickými zručnosťami a návykmi. Pripravenosť, ktorá je

možná v procese štúdia len v aplikácii a spojení s podmienkami reality. Súvislosti, ktoré podmieňujú kvalitu a efektívnosť, produktívnosť a úspešnosť akéhokoľvek povolania. Pedagogická prax má byť v učiteľskej príprave chápaná ako organická a neoddeliteľná súčasť študijného plánu na každej vysokej škole, ktorá budúcich učiteľov pripravuje. V praxi to znamená vstup do uplatňovania pedagogickej komunikácie, používania učebných názorných pomôcok, vhodné zaraďovanie informačno-komunikačných technológií (napr. počítačov či interaktívnych tabúl), riešenie situácií, uplatňovanie zážitkového vzdelávania a výchovy, budovanie vzorov a pod. Ale zároveň aj uvedomovanie si prínosu a významu školy pre každého jednotlivca a konkrétneho učiteľa vo vzťahu k určitému vyučovaciemu predmetu, či záujmovej činnosti. Na tieto všetky tieto skúsenosti a podnety nadväzuje, v súlade so získanými poznatkami a vedomosťami, práve pedagogická prax vo fázach sledovania práce cvičných učiteľov, potom vlastnej pedagogickej činnosti pod dozorom a usmerňovaním skúseného pedagóga a potom súvislá pedagogická prax v škole s priestorom pre samostatnú výchovnú a vzdelávaciu činnosť, samozrejme, že pod kuratelou cvičného učiteľa. Pri plánovaní a realizácii pedagogickej praxe je potrebné počítať nielen s odbornými faktami tohto procesu, ale aj motivačnými a procesuálnymi postupmi, čo znamená spojenie rozumového, racionálneho a emocionálneho faktoru s poznaním skutočnej podstaty učiteľskej činnosti vo všetkých oblastiach. Je to skutočnosť motivácie nielen pri rozvíjaní odbornosti v oblasti špecializácií, pedagogicko-psychologického prístupu k deťom a mládeži, ale zároveň aj k vlastnému osobnostnému rastu. Zároveň je tu nevyhnutnosť zoznámenia sa s celkovým obsahom a dynamikou pracovného dňa učiteľa nielen v školských podmienkach, ale aj v mimoškolskom prostredí obce. Pedagogická umožňuje priamy vstup do školského prostredia a v súlade so študovanou teóriou umožňuje poznávanie reality.

Preto prepojenosť škôl a pedagogickej praxe je nevyhnutná a podstatná, lebo vzniká vzťah nielen medzi fakultou, ktorá pripravuje budúcich učiteľov, ale aj medzi školami a študentami. Presne tak, ako vzniká vzťah medzi budúcim výkonným pracovníkom (remeselníkom, manažérom a pod.) a firmou či pracoviskom. Pre pedagogickú prax podmienky a realizáciu jej výkonu podnecuje zákon o výchove a vzdelávaní č. 245 / 2008 Z.z., v zmysle ktorého majú byť ustanovené cvičné školy, ale existuje stále vážny problém pôsobiaci na zaťaženie cvičných učiteľov, zasahovanie do procesov výchovy a vzdelávania, zodpovednosť za žiakov, kvalita výchovy a vzdelávania, či iné súvislosti. Škola, ktorá pracuje s budúcimi učiteľmi má výrazný podiel na kvalite učiteľskej prípravy, lebo, v spolupráci s fakultou pripravujúcou učiteľov, zabezpečuje nasledujúce úlohy:

- 1.bezprostredný kontakt študentov s realitou výchovy a vzdelávania,
- 2.podporu budúcim učiteľom zo strany skúsenejších kolegov,
- 3.spoznávanie skutočného zmyslu a poslania učiteľskej profesie,
- 4.uvedomenie si prepojenosti učiteľskej špecializácie cez vyučovacie predmety a všeobecné fakty, úlohy a potreby výchovy a vzdelávania,
- 5.rozvoj komunikačných schopností a reakcií v podmienkach školskej reality,

- 6.dôveru v seba samého a kolektív,
- 7.motiváciu k ďalšiemu štúdiu a sebazdokonaľovaniu,
- 8.sebahodnotenie vo vzťahu k rodičom a zákonným zástupcom detí,
- 9.konkrétne návyky spojené so štýlom práce školy v zmysle jej úloh a poslania,
- 10.poznanie významu riadenia školy z hľadiska všetkých aktérov školy.

V podmienkach realizácie pedagogickej praxe v škole sa prepája teória s praxou a prechodom do skutočnej reality v zmysle postupnosti a nadväznosti jednotlivých učiteľských aktivít. Či je to prvý kontakt študentov učiteľstva s celkovou klímou školy či atmosférou v triedach. V tomto zmysle

„cieľom pedagogickej praxe je získať profesijné kompetencie pre výkon povolania prepojením praktických skúseností s teoretickými vedomosťami a to najmä vedieť identifikovať individuálne charakteristiky žiakov a skupinové charakteristiky tried vedieť projektovať a realizovať vyučovanie a učenie sa, vedieť hodnotiť vyučovanie, procesy učenia sa a učebné výsledky žiakov, vedieť využívať spätnú väzbu a sebareflexiu na rozvíjanie učiteľských spôsobilostí“ (Kosová, Tomengová a kol., 2015, s. 47). S týmito skutočnosťami samozrejme súvisí aj výchovné pôsobenie, ktoré je v procese prípravy budúcich učiteľov na fakultách vysokých škôl, ale i v procese pedagogickej praxe v určitej miere zanedbávané. Teória výchovy má síce v učebnom pláne učiteľstva svoje nezastupiteľné miesto, ale prax stále kladie dôraz na vzdelávanie, vyučovanie a zdôrazňovanie všeobecnej, odborovej, či predmetovej didaktiky. Realizácia pedagogickej praxe zároveň študentovi – praktikantovi umožňuje „ – implementovať teoretické poznatky v konkrétnej realizácii vyučovacieho procesu, - rozvíjať pedagogické myslenie, - ozrejniť pedagogickú a psychologickú teóriu a teóriu vedného odboru príslušného aprobačného predmetu, - rozvíjať si potrebné pedagogické schopnosti a zručnosti pod odborným vedením cvičného učiteľa, - učiť sa prostredníctvom aktívnej činnosti a konania v prirodzenom školskom prostredí, - spoznávať realitu školskej praxe a súvislostí, ktoré ju ovplyvňujú, rozvíjať si profesijné i osobnostné kompetencie nevyhnutné pre aktívny osobný i pracovný život, - rozvíjať pozitívny vzťah k svojmu vysokoškolskému štúdiu a učiteľskému povolaniu, - získať spätnú väzbu o svojom doterajšom vzdelávaní, - kreovať morálne postoje k žiakom, kolegom, rodičom a k spoločnosti “ (Sirotová, 2015, s.80-81).

V tomto zmysle majú teda výrazný podiel a úlohu práce cviční učiteľia, od ktorých práce kvalita jej realizácie veľmi závisí v zmysle poznania, že prax robí majstrov. Je len samozrejmé, že pri všetkej kvalitnej organizačnej príprave, ale aj pri obsahovom stvárnení pedagogickej komunikácie veľa záleží práve na cvičných učiteľoch. Cviční učiteľia na budúcich adeptov učiteľskej práce vplývajú a výrazne ich ovplyvňujú jednak vlastným prístupom k nim, celkovou charakteristikou a vzťahom k vlastnej práci, úctou a rešpektom voči svojmu povolaniu z hľadiska prezentácie jeho významu, ocenenia i perspektív a zároveň aj celkovou vážnosťou voči pozícii cvičného učiteľa. Aj v tomto prípade výrazne platí poznanie, prínosu a vplyvu vzoru pre ďalšiu činnosť a správanie sa v existujúcom prostredí. Cvičný učiteľ

práve jeden z faktorov ktorý ovplyvňuje profesionálnu i spoločenskú perspektívu študentov učiteľstva. Znamená to súhrn faktorov, ktoré pôsobia na prácu, štúdium a budúce pôsobenie študenta v študijnom odbore. Je to motivácia voľby na príklade učiteľa základnej či strednej školy, spôsob, prístup a vzťah k študentom zo strany vysokoškolských učiteľov na jednotlivých katedrách fakúlt vysokých škôl pripravujúcich učiteľov, spoločenská klíma vo vzťahu k významu učiteľského povolania, organizácia pedagogickej praxe na príslušnej fakulte a vnímanie praxujúcich študentov v podmienkach konkrétnych škôl. Teória a prax prípravy budúcich učiteľov jednoznačne dokazuje, že práve podmienky škôl výrazne ovplyvňujú vzťah k budúcemu povolaniu. V tejto súvislosti nemožno uvažovať o nedocenení významu učiteľskej práce, má výraznú pozíciu a vplyv, ale podstata je v reálnom prístupe k celkovej učiteľskej práci, jej vzdelávacieho, výchovného a medziľudského naplňovania. Cvičný učiteľ môže v tomto zmysle výrazne ovplyvňovať ďalšie uvažovanie praktizujúceho študenta – jednak postojom, názormi, vysvetľovaním, organizáciou a príkladmi z vlastnej praktickej činnosti. Pedagogická prax v konkrétnych etapách nie je len o podmienkach škôl, ale aj o celkovej spoločenskej situácii v zameraní v zameraní na autoritu vzdelania a slušnosti v existujúcich podmienkach. V praxi budúcich adeptov učiteľstva je nutné strany cvičných učiteľov, či už na základe ich presvedčenia alebo len vzťahu, vysvetľovať význam vzdelania a vzdelanosti v zmysle možnosti prístupu k poznaniu všetkých poznaní, ktoré ľudstvo doteraz dosiahlo, lepšej ochrany životného prostredia, lepšej pracovnej výkonnosti a spoločenskej pozície, lepšej ochrany zdravia, vlastnej i kolektívnej bezpečnosti, spoločenskej aktivity, kultúrnosti komunikácie, či dôstojnosti človeka (Our Creative Diversity, 1995). Skutočnosti, ktoré majú takisto ovplyvňovať vzťah k učiteľskému povolaniu a utváraníu hrdosti na vlastné budúce poslanie. Každé povolanie vyžaduje po skončení prípravy k jeho výkonu určité praktické skúsenosti, či vyžaduje stredoškolské alebo vysokoškolské vzdelanie, lebo umožňujú plynule realizovať stanovenú prácu. Pri praxi budúcich učiteľov je potrebné zdôrazňovať aj iné spoločenské súvislosti, hlavne v smere perspektív povolania. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky vyjadrilo poznanie, že z hľadiska uplatnenia sa v praxi a potreby národného hospodárstva majú najvýraznejšiu perspektívu tri povolania s vysokoškolským vzdelaním a to informatici, učelia a strojár, čo je bezprostredne spojené s líniou rozvoja výroby, spoločnosti a celkového osobnostného rozvoja občanov. Z hľadiska praxe je v učiteľskej príprave nutné uvažovať aj o jej realizácii, čo znamená zabezpečenie spolupracujúcich škôl, cvičných škôl alebo priamo fakultných škôl, kde by mohli pôsobiť aj učelia fakúlt a skúsení pedagógovia škôl by mohli realizovať vyučovanie študentov, napríklad v oblasti všeobecnej, odborovej a predmetovej didaktiky. Lebo didaktická príprava budúcich učiteľov zo strany vysokoškolských učiteľov v kariérnom postupe študent magisterského štúdia, študent doktorandského štúdia a vysokoškolský učiteľ nemá tú požadovanú kvalitu. Podobne nereálne by bolo napr. na lekárske fakultách, kde by chirurgiu vyučoval pedagóg, ktorý nikdy neoperoval. Preto je potrebné uvažovať, na základe domácich i zahraničných skúseností napr.

o centrách pedagogickej praxe, ktoré by tieto podmienky zabezpečovali. „ Preto pre účelnosť (produktivitu) pedagogickej praxe má veľký význam analýza systému profesných kľúčových kompetencií učiteľa a na základe tejto analýzy stanovenie etáp postupného získavania týchto učiteľských kompetencií v praktickej príprave, pri realizácii jednotlivých druhov pedagogickej praxe, v súlade s už zvládnutými teoretickými časťami pregraduálnej prípravy učiteľa “(Šťáva, 2005, 12). Je preto nevyhnutné , aby v procese pregraduálnej prípravy, počas prednášok, seminárov a cvičení spojenými s narábaním s poznatkami z jednotlivých disciplín, pracovalo so skúsenosťami a potrebami praxe, aby téma praktickej aplikácie bola organickou súčasťou práce nielen študentov, ale aj vysokoškolských pedagógov. Tým sa pedagogická prax stane výraznejšou súčasťou celkovej učiteľskej prípravy v plynulom rozvíjaní osobnosti budúceho učiteľa, lebo prax je viazaná na celkový osobnostný vývoj učiteľa, ktorý začína počiatočnou motiváciou v podmienkach strednej školy, pokračuje prípravou v podmienkach vysokoškolského štúdia s poznávaním súvislostí učiteľskej činnosti nielen teoreticky, ale aj prakticky a začínajúcou učiteľskou aktivitou v školskom prostredí. Zároveň, v súvislosti poznania všetkých kompetencií učiteľa, od vyučovania, vzdelávania, vlastného štúdia, výchovy, organizácie práce detí, ich ochranou, kontaktom a spoluprácou s rodičmi detí je potrebné si uvedomiť aj fakt, že učiteľ je celou svojou činnosťou a pôsobením verejný činiteľ. Kompetencie učiteľov sú širokospektrálne a v súvislosti s ich prípravou na povolanie, prostredníctvom teórie a praxe, je nutné ďalej pracovať s poznaním, že učiteľka alebo učiteľ sú vysokoškolsky vzdelaní odborníci pre procesy výchovy a vzdelávania, čo je veľmi výrazná nielen odborná, ale aj celospoločenská úloha. Učiteľka, či učiteľ svojou prácou a pôsobením v oblasti vyučovania, širšieho vzdelávania, výchovy, diagnostiky či poradenskej činnosti nielenže u detí a mladých ľudí spoznáva ich predpoklady, schopnosti či problémy, ale ich svojím prístupom a celkovou činnosťou aj rozvíja alebo utlmuje, prípadne odstraňuje. Zároveň nie je možné zabúdať ani na skutočnosť, že učiteľka, či učiteľ musí byť, v nadväznosti na celkové plnenie vlastných úloh vzdelávaní, výchove, vytváraní pracovnej i emocionálnej klímy v školách a triedach, dobrá rečníčka a dobrý rečník pozitívnym vplyvom na celkovú emocionálnu i životnú orientáciu detí a mladých ľudí vo vzťahu ku škole. V tomto zmysle je nutné vidieť všetky súvislosti a podmienky prípravy pre výkon učiteľského povolania, ktorých kvalitu môže výrazne ovplyvniť práve pedagogická prax. Lebo „ spôsobnosti, potrebné pre fundovaný osobný rozvoj budúcich učiteľov sú podmienené kvalitnými vedomosťami, uvedeným , aktívnym prístupom k ich nácviku v modeloch a skutočných situáciách s kritickou reflexiou“ (Doušková, 2005, s. 40). Fakt, ktorý je spojený aj virtuálnou realitou, čo znamená predstavy analýzy a ďalšie súvislosti hodnotenia prípravy budúcich učiteľov. Potrebné zdôrazňovať skutočnosť, aby všetky aktivity boli v štúdiu premieňané do faktov reality, čo znamená prepojenie poznatkov, aktivít, rozborov na realitu skutočnosti s uvedomovaním si skutočnosti prípravy budúcich učiteľov pre život a prácu s cítiacimi, pracujúcimi a učiacimi sa deťmi. Je to proces nielen prípravy pre realizáciu výchovy a vzdelávania, ale aj na vstupovanie do reality výchovno-

vzdelávacej sústavy, reality poznania významu vzdelania, okruhov riadenia škôl a školských zariadení, miery zodpovednosti škôl za ich činnosť v zmysle akontability, doceňovania vzdelania a poznania nadväznosti jednotlivých stupňov, druhov a typov škôl. Lebo nie je možné výrazne pozitívne motivovať k vzdelávaniu v prípade, ak je nedostatočne ocenené a vážené, nie je možné efektívne a úspešne vychovávať v podmienkach nerešpektovania nielen slušnosti a zákonnosti v krajine, nie je možné zdôrazňovať právo a spravodlivosť bez ich reálneho spoločenského základu, vytvárať reálne medziľudské vzťahy bez kultúrnej komunikácie, utvárať pozitívny vzťah k spoločnosti pri jej nejasnom riadení, nemožno hovoriť o rovnosti a dôstojnosti v podmienkach uplatňovania stavovského prístupu, nemožno učiť ekonomicky a ekologicky myslieť pri nehospodárnom narábaní s verejnými prostriedkami a pod. (Danek, 2018). Preto, pri úspešnej príprave budúcich učiteľov, nie je možné len dodržiavať podstatu pedagogických, psychologických alebo spoločenských faktov a poznatkov, ale aktívne vstupovať aj do celkovej spoločenskej situácie, vzťahov, problémov, pozície človeka v spoločnosti a pod. Je to príprava zážitkom znamenajúcim priamy kontakt so svetom, so sebou samým, so životom s dôsledkom zmien v správaní, komunikácii, vyjadrovaní názorov a zaujímania stanovísk. Nesprávne sú teda názory, uvádzajúce a zdôrazňujúce len odborný prístup pedagogiky a psychológie, bez poznania celkovej spoločenskej situácie, lebo je potrebné si uvedomovať skutočnosť, že osobnosť človeka znamená integrovanú jednotu vnútorných predpokladov a vonkajších vplyvov, čo sa prejavuje v celkovej činnosti každého človeka (Kováč, 2010). V tomto zmysle je nutné pripravovať aj budúcich učiteľov aj preto, lebo budú pracovať so živými, dynamickými, hľadajúcimi a poznávajúcimi ľudskými bytosťami, utvárajúcimi sa osobnosťami v zmysle ich svojbytnosti, identity, socializovanosti a samostatnosti v súlade s nevyhnutnosťou dôstojnosti a zodpovednosti každého jednotlivca. Pedagogická prax preto, v nadväznosti na teoretické a praktické približovanie a zoznamovanie sa s jednotlivými oblasťami práce učiteľa, umožňuje adeptom tohto povolania a životného poslania spoznávať a identifikovať sa s jeho skutočnou realitou. Nielenže v zmysle jeho obsahu a pôsobenia učiteľa v smere odbornosti v oblasti vyučovacích predmetov, pedagogicko-psychologických schopností a osobnostných prejavov, ale aj s poznaním a uznávaním významu a prínosu odborných, technických či administratívnych zamestnancov škôl pre úspešnosť výchovy a vzdelávania v škole a s nimi spojeného celkového osobnostného rozvoja každého dieťaťa či dospelujúceho. Konštatovanie, ktoré je podporené aj ďalším názorom, že „cieľom pedagogickej praxe je rozvoj osobnosti vysokoškolského študenta – praktikanta do takej miery, aby bol schopný po absolvovaní štúdia začať vykonávať povolanie učiteľa. Pedagogická prax je procesom, ktorý zabezpečuje rozvoj nielen profesijných kompetencií, ale aj osobnostných kompetencií. Povolanie učiteľa nie je možné odosobniť, učiteľ vplýva na svojich žiakov celou svojou osobnosťou a preto je nevyhnutné, aby pedagogická prax rozvíjala osobnosť študenta komplexne“ (Sirotová, 2015, s.80). A s tým zasahuje aj do rozvoja kvality a humanizácie prostredia, spoločnosti, morálky a všetkých noriem života patriacich do všeludských hodnôt. Vychádzajúc z týchto faktov potom „

pedagogická prax má plniť tri dôležité úlohy. A to je poznávanie školy zo strany študentov učiteľstva, zbavovať študentov obáv a trémy z komunikácie so žiak a získané poznatky, štúdiom na fakulte, konfrontovať s realitou školského života“ (Danek, 2005, s.77). V tomto zmysle pedagogická prax v školách neznamena len ďalší rozvoj celkovej odbornosti konkrétneho študenta, ale aj upevnenie, či oslabenie motivácie pre výkon tak spoločensky dôležitého povolania.

Štúdia bola spracovaná ako súčasť riešenia vedecko-výskumného projektu KEGA - 015UCM - 4/2018 „Pedagogická prax vysokoškolských študentov s podporou virtuálnej dimenzie.“

Bibliographic references

BAITON, R.H. 2017. Luther. Život a dielo reformatora. Bratislava: Porta Libri. ISBN 978-80-8156-080-4.

DANEK, J. 2018. Osobnosť, spoločnosť, výchova. Nadlak: Vydavateľstvo Editura – Ivan Krasko. ISBN 978-973-107-127-5.

DANEK, J. 2011. Úvod do filozofie výchovy. Praha: UJAK. ISBN 978-80-7452-011-2.

DANEK, J. 2005. Pedagogická prax – neoddeliteľná súčasť prípravy budúcich učiteľov. In. Janík, T., Havlík, J. (eds.). 2005. Pedagogická praxe a profesní rozvoj studentu. Brno: MU. ISBN 80-210-3884-5.

DOUSKOVA, A. 2005. Obsahová analýza projektov vyučby z odbornej pedagogickej praxe – vzťah učebný cieľ – učebné úlohy. In. Janík, T., Havlík, J.(eds.). Pedagogická praxe a profesní rozvoj studentu. Brno: MU. ISBN 80-210-3884-5.

DOUSKOVA, A. – LUPTAKOVA, K. (eds.). 2007. Učiteľské kompetencie a pedagogická prax. Banská Bystrica: UMB. ISBN 978-80-8083-437-1.

DOUSKOVA, A. – LUPTAKOVA – VANCIKOVA, K. (eds.). 2009. Reflexia a sebareflexia ako nástroj skvalitnenia pedagogickej praxe. Banská Bystrica: UMB. ISBN 978-80-8083-897-3.

KOSOVA, B., TOMENGOVA, A. a kol. 2015. Profesijsná a praktická príprava budúcich učiteľov. Banská Bystrica: Belianum. ISBN 978-80-557-0860-7.

KOVAC, D. 2010. Osobnosť, jej utváranie a sebauťvarovanie. Bratislava: SAV. ISBN 978-80-88910-31-2.

Our Creative Diversity. 1995. Paris: UNESCO.

Pedagogická encyklopédia Slovenska, 2, P-Z. 1985. Bratislava: Veda.

SIROTOVA, M.2015. Pedagogická prax v pregraduálnej príprave učiteľov. Trnava: UCM. ISBN 978-80-8105-648-2.

STAVA, J. 2005. Intervence do procesu rozvíjení pedagogických dovedností studentu učitelství 2. stupně základní školy a učitelství pro střední školy v průběhu jejich praxe na fakultní škole. In. Janík, T., Havlík, J. (eds.). Pedagogická praxe a profesní rozvoj studentu. Brno: MU. ISBN 80-210-3884-5.

prof. PaedDr. Ján Danek, CSc.
Department of Pedagogy
FF UCM
University of SS. Cyril and Methodius in Trnava
Nám. J. Herdu 2
917 01 Trnava
Slovakia
jan.danek@ucm.sk